

ТИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENŃ
UKRAINIENNE

Число 19-20 (425-6) рік вид. X. 25 травня 1934 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, п'ятниця, 25 травня 1934 року.

У кожного народу є власний календар національний, з своїми святами радісними чи сумними, що позначають дати визначні в житті його, що присвячені споминам про події епохальні, про великих синів, які життям і смертю своєю рідній землі прислужилися і по собі невміруще і вічне потомним поколінням у спадщину залишили.

У ті дні концентрується думка й увага всього, що є живе серед того народу, на його минулому, в якому коріння майбутнього, привселюдно голд віддається героям національним; ті дні постійно нагадують нації про шлях, яким вона має йти до своєї мети, до свого ідеалу.

Маємо і ми свій календар національний, якого дотримуємося, куди б не закинула нас доля, і який живішими і міцнішими робить для нас, розсіяних світами, зв'язки нерозривні, що еднають нас з далеким рідним краєм.

В календар той поруч з роковинами Шевченка, поруч з святом нашої державности ввійшов уже й день жалоби національної — річниця смерти блаженної пам'яті Симона Петлюри.

Повсюди того дня моляться за спокій душі його, повсюди влаштовують на спомин про нього і на пошану йому урочисті зібрання й жалібні академії, збирають пожертви на пам'ятник йому нерукотворний — Бібліотеку його імени в Парижі.

Того дня звідусіль, де чути нашу мову, де б'ється живе серце українське, лине думка до могили в далекій землі чужій.

Ешанування святої пам'яті Симона Петлюри де-далі все більше набуває характеру загально-національного, всенароднього. І власне в цій всенародності — запорука тверда того, що сум, яким той день для нас оновито, повинен у радість обернутися: радість викона-

ного обов'язку перед його святою пам'яттю, радість здійснення того заповіту, який він нам своєю кров'ю написав, радість реалізації того, за що він життя своє положив — радість премоги у визволеній, від скверни очищеній і оновленій землі нащій — самостійній державі великого народу українського.

І сьогодні ми, що маємо змогу схилитися в глибокій пошані, в святобожнім почутті перед його могилою, складаємо національному героєві і вождєві пошану глибоку і повторюємо перед ним присягу — недовершене довершити — іменем всієї землі нашої, всієї нації української.

Листи до земляків.

XXXIII.

Незабутньому.

Що не кажіть, а сучасна доба, яку так ретельно зараз кленуть усі, кому тільки є охота, вважатиметься колись найціквішою в історії людства. Стільки в ній переплелось і великих ще небувалих досягнень людського генія, і так багато прорвалося огидних болячок людської підлоти...

Стільки грандіозних народніх визвольних рухів, і разом з тим стільки небувалого ще серед цивілізованих народів гнобительства духа, переслідування вільної думки, гвалтовання прав людини і цілих націй...

Яку б не взяти ділянку людського життя, поступу цивілізації, скрізь ми зустрінемося з явищами, що тільки для нашого пересиченого сприйняття не здаються своєрідним чудом. Завойовано повітря, заволоділи ефіром, пробралися до стратосфери і довели виробництво до тої міри, що не знають, куди дівати гори нагромаджених продуктів.

Міліони центнерів пшениці йдуть на паливо, каву гатять в море, а на інших континентах люде мруть міліонами від голоду!

Не диво, що над всією нашою добою нависла примара якоїсь грізної небезпеки і скрізь панує загальне занепокоїння ближчим майбутнім.

**В день 25 травня зробімо пожертву на монумент С. Петлюри —
— Бібліотеку його імені в Парижі.**

С. Петлюра на польовій службі Божій у Січових Стрільців у Старо-Костянтинові року 1919.

Чи не тому так люде повсюди тягнуться до тих провіденціальных осіб, що, на їх, думку, мають можливість вивести наріз на якісь нові спасительні шляхи. І треба признати, що і в цьому відношенні наша доба висунула стільки видатних історичних постатей, що недавнє минуле, горівнюючи з нею, уявляється надзвичайно бідним.

Будьмо справедливыми до цих героїв сучасної доби. Які б вони не були, скільки помилок вони б не натворили, все-ж таки вони наклали свою печать на нашу сучасність. Історія не може оминати їх своїм признанням.

Україна тако-ж не була обійдена долею в цьому відношенні.

Нова доба, під час якої український визвольний рух так тісно зв'язався з усією проблемою нової Європи, дала нам, українцям, С. Петлюру, і тільки його ім'я в загально-європейській думці набуло значіння і авторитету вождя української нації.

* * *

Коли я тепер тут на самоті, напередодні пам'ятного дня трагічної смерті, згадую весь чин його, то знову в душі зростає почуття найболючішої образи від цього удару нашої долі. Зараз, коли українська справа стала черговим завданням європейської політики, незмірність втрати 25 травня накреслюється може ще виразніше, як тоді, коли вона фактично відбулася.

Всі, хто знав С. Петлюру ближче на еміграції, а особливо після того, як він переїхав на життя до Парижу, одногосно стверджують, що еміграція ані трошки не зломила його духа, не надщербила його віри в перемогу нашої справи! Більш того, всім здавалося, що він ріс з кожним днем, перетворюючи в глибинах своєї стихійної національної природи всі ті впливи, які могла дати йому світлова столиця й осередок європейської цивілізації.

Коли справді вважати, що та безкомпромісова боротьба з червоною Москвою, якій Петлюра все своє життя був відданий всіми своїми силами, — бо у нього ні на один мент не було що-до цього ж а д н и х ужилів, — мала в його свідомості наше стихійне національне гасло: «геть від Москви, йдемо з Європою», то перебування в самому центрі Європи було приготоване для нього, як спеціальна підготовка до славетнього закінчення його чину. У де-кого з наших діячів бували часом моменти хитання й сумніву що-до шляху, яким ми йдемо. Для Петлюри тут не було жадних сумнівів, як не було їх і для нашого многострадального народу, що і зараз не скорився Москві, не дивлячись на всі катування.

І хто його знає, чи не Петлюра стояв перед очима Хвильового, Скрипника в той останній предсмертний момент, коли рука протяглася до револьверу, щоб прикончити безнадійне існування...

— Ти побілив, Галілеяніне!

* * *

Один з талановитіших критиків Петлюри ставив йому у вину, що в належний момент він виявив себе не справжнім національним

вождем, а «російським м'якотілим інтелігентом». Не знайшов в собі сил підпорядкувати собі всі сили українського визвольного руху. Не став «диктатором» тоді, коли цього так було треба.

Дзвінки, але пусті слова.

Петлюра, оскільки я знаю, ніколи не тікав од відповідальности і ніколи не вагався перед самими рішучими кроками, коли почував їх потребу. І він умів накладати свою волю і людям, і подіям. Таким він був під час оборони Києва від большевиків, коли завдяки цій обороні Українська Центральна Рада мала час прогблосити незалежність України; таким він був в повстанні проти Скоропадського, де йшло про честь незалежної України; таким він залишився і ввесь час збройної боротьби з большевиками. В таких випадках і умовах він умів бути і «диктатором».

Але лінія його життя, його національної праці не була дійсно лінією «диктатора» в тому розумінні слова, яке встановилося в нашу добу, яке уявляється так привабливим для де-яких наших мало свідомих суспільних елементів. Його лінія проходила по шляхах справжнього національного демократичного вождя, що згадує про свою владу тоді, коли «*res publica est in periculo*».

Не знаю, і мабуть мало хто знає, як сам Петлюра розумів своє призначення. Але по тому, як він уперто працював над собою, можливо думати, що він свідомо готував себе саме до такої ролі. До цього імперативно спонукало і те місце у визвольному українському рухові, яке доля йому відвела. На цей шлях кликали його і ті таємничі голоси нації, котрі завжди чують улюблені нею сини.

Не судилось цей шлях пройти до кінця. Куля ворога обірвала життя Петлюри в повному росквіті сил і можливостей.

* * *

Вісім років з дня смерти ще небагато для того, щоб замовкли всі пристрасті, всі часто дрібничкові образи та порахунки персонального характеру. Він-же був сучасником, а що ще гірше — начальним шефом усіх і досі живучих, досі чинних на різних полях «діячів». Він стояв у самому центрі нашого так отруєного «отаманією» суспільства. Мусів, і то не раз, де-кому наступати на ногу.

Вісім літ — то ще замалий термін, щоб таке забути! Але тим часом,

Складайте датки на Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

з кожним роком все менш чутно «критичних» уваг що-до ролі Петлюри навіть з того табору, який по суті завжди був чужим тим ідеям української незалежної державности, яких носієм був Петлюра і за які віддав своє життя.

І моя найбільшою втіхою сучасного українського життя, на мою думку, є це загальне внутрішнє, по де-яких душах ще затаєне (кожному соромно признатися в своїх помилках), соборницьке признання великості його чину та святості його жертви.

Навіть саме розбещене, «отаманізоване», але щире українське розуміння — зараз, може ще на самоті, може ще на пошепки, — а повторює з усією Українсю:

— Незабутньому, великому сину України вічна слава.

Остільки є непереможна сила внутрішнього наказу нації відносно своїх Богом даних вождів.

21. V. 34.

К. Ніко.

St. Jean de Maurienne.

Візд С. В. Петлюри з Київа до повстанчого війська в листопаді 1918 р.

В другій половині липня 1918 року С. Петлюра з наказу німецького командування на Україні та на домагання гетьманського уряду був заарештований по підозрінню в підготовці повстання проти гетьмана П. Скоропадського, і тільки, здається, 8 листопаду 1918 р. С. Петлюра вийшов з в'язниці на волю.

Вже тоді ходили по Київі чутки, що Національний Союз готує повстання проти гетьмана. Хоч Національний Союз оголосив 9 листопаду спростовання цих чуток, які, мовляв, ширяться з метою знервувати громадянство, але П. Скоропадський, очевидно, не надав віри цьому спростованню, бо у відозві «до всіх громадян України», яку випустив він 10 листопада, погрожував, що у нього «мається достаточна сили, щоб не допустити до жадного порушення державного порядку». Ото-ж не було певности, що С. В. знов не попаде під арешт, про що й попередили його друзі, як тільки вийшов він на волю.

Це примусило С. В. не ночувати дома, що вечера прихолов до С. В. якийсь студент і одводив його на ночівлю, але ні той студент, ні місце ночівлі не викликали особливого довір'я з боку С. В. Однак доводилося з цим миритися, бо С. В. не мав у Київі таких знайомих, де він міг би переховуватися без ризика бути заарештованим, а головні діячі Національного Союзу — В. Винниченко, М. Шаповал і ин. не тільки не подбали про забезпечення для С. В. затишного кутка,

але й не посвячували його в таємниці повстанчої акції. Тільки через 3-4 дні після того, як С. В. вийшов з в'язниці, П. Дідушок, секретарь Національного Союзу, поінформував С. В. про те, що Національний Союз остаточно вирішив поставити С. В. на чолі збройного повстання проти гетьмана П. Скоропадського.

Розуміється, залишатися С. В. надалі в Києві в тих непевних умовах було б безглуздя, а тому С. В. рішив за всяку ціну пробратися до січових стрільців у Білій Церкві, відкіль мало розпочатися повстання. Здійснити С. В. цей намір допоміг давній приятель С. В., уже покійний Л. І. Абрамович (бувший товариш міністра внутрішніх справ в уряді В. Винниченка), який жив з своєю родиною у Боярці під Києвом. Він запропонував С. В. виїхати разом з ним до Боярки, а відтіль С. В. продовжуватиме маршрут до Білої Церкви. С. В. того-ж дня — 12 листопаду — вийшов з дому разом з дружиною та Л. І. Абрамовичем, не перебіраючися спеціально за стрільця, а в тому одязі, який на той час мав, а саме в легкій чемерці, а поверх того — в сірій салдатській «шинелі», що залишилася у нього з часу гайдамацького походу. Потяг відходив з Києва біля 6 з пол. годин вечера. Л. І. Абрамович провів С. В. та його дружину по-за станційними будинками по шпалах просто до потягу, — С. В. не притяг на себе нічєї уваги, бо сіра шинеля була тоді звичайним одягом, — зайняв для себе та С. В. місця в неосвітленому вагоні, а дружина С. В. повернулася додому з тим, щоб на другий день ранком і самій з донькою виїхати до панства Абрамовичів. Так і сталося: 13 листопаду Л. І. Абрамович приїхав за ними і тоді-ж поінформував їх, що С. В. зустрівся в потязі з гуртом стрільців, які їхали до Білої Церкви і приєднався до того гурту. Як потім переказував С. В., доїхав він до Білої Церкви без жадних інцидентів. Інші члени Директорії виїхали до Білої Церкви 13 листопаду, себ-то тоді, коли С. В. уже щасливо доїхав до Білої Церкви.

Тільки 13 листопада гетьманська влада почала розшукувати С. В. і в той день розшуки переводилися у всіх потягах, що відходили з Києва. А вже 14 листопаду Директорія видала першу свою відозву, в якій оголосила генерала Павла Скоропадського узурпатором народньої влади, а його правительство, як протинародне, не дійсним.

Після проголошення повстання гетьманці перевели трус в помешканні дружини С. В., очевидно з наміром арештувати її, але її в Києві вже не було.

21 грудня 1918 року С. В. Петлюра разом з трьома членами Директорії В. Винниченком, П. Андрієвським і Ф. Швецем — прибув на двірець «Київ», де було його урочисто зустрінуто представниками Національного Союзу, мійської думи, політичних і громадських організацій, як героя, якому завдячує повстання своїм успіхом.

Ст. Сірополько.

В річницю смерті С. Петлюри — 25 травня згадайте, що в Парижі створено Бібліотеку його імені.

Бій за арсенал.

Бій за арсенал у Києві в січні місяці 1918 року є одним з найцікавіших епізодів серед перших бойових чинів нашої молоді армії, які привели до рішучих і відважних боїв за нашу столицю — Київ.

Московські історики оцінюють бій за арсенал, як надзвичайний героїзм, що його виявив київський пролетаріят в боротьбі проти «буржуазної» Центральної Ради та української армії. Московська червона література повна спогадів про цей бій. Низка п'єс та фільмів вихваляють відвагу арсенальців, ганьблять «кровожадних» і жорстоких петлюрівських гайдамаків та січових стрільців, в неправдивий спосіб передають перебіг самого бою, особливо-ж припадає багато інсинуацій на долю світлої пам'яті Симона Петлюри, за масовий розстріл арсенальців.

Для нас, українців, бій за арсенал має велике історичне значіння. Жменька людей під проводом С. Петлюри, що в той час уявляли з себе українську армію, мусіла вступити в нерівний бій з Москвою. Бій під арсеналом був першим серйозним іспитом нашого патріотизму, духу і волі до здобуття незалежності українському народові. Цей іспит молода українська армія витримала.

Багато є спогадів про цей бій, але вони мають характер особистих вражень, в більшості нотують окремі епізоди його, а в оцінці цього бою, його перебігу, автори часто допускаються помилок через незнання загальної ситуації.

В більшості активні й відповідальні командири, що приймали участь в цьому бою, загинули тоді-ж чи пізніше. Не стало Головного Отамана Симона Петлюри, що був душею цього бою. Відійшов отаман Волох, командир пішого куріня Гайдамацького Коша. Загинули — сотн. Виноградів, Ляхович, Фастовців, невідома доля спіткала гайдамаку Попова, що втратив в бою під арсеналом обидва ока.

Небагато залишилося учасників цього бою, до яких треба віднести полк. Сушка, що був командиром сотні січових стрільців. Може знайдуться свідки і серед полку Наливайківців, але їх буде мало.

Автор цих спогадів не тільки приймав участь в бою за арсенал, але й керував операціями, бо був начальником штабу Гайдамацького Коша і найближчим помішником блаженної пам'яті С. Петлюри, тому й уважає за свій обов'язок докладно і правдиво оповісти про цей бій.

* * *

В Київській Печерській Лаврі було тихо. У великих помешканнях її після тяжкого бойового дня міцно спали гайдамаки і січові стрільці.

В одній із келій, — невеликій кімнаті з скромними необхідними меблями, — розташувався штаб Гайдамацького Коша. Біля стіни стоя-

ло кільки рушниць, а на підлозі, підклавши під голову сумку з грішми, спав старенький полк. К., — скарбник коша. В другому кутку спав, підклавши під голову шапку з червоним шликом, гайдамака Попів, що керував культурно-освітнім відділом. Було вже біля 2-ої год. ночі. С. Петлюра безупинно ходив по келії, глибоко замислившись.

Я сидів на тапчані, роблючи надзвичайні зусилля, щоб не заснути. С. Петлюра де-коли підходив до столу, ковтав холодний чай та питав мене:

— Як ви гадаєте, О. І., що робиться в Києві? Чи вислали когось на розвідку?

— Все зроблено, Симоне Васильовичу, — відповідав я, — пора вже спати, бо в 5 год. ранку ми виступаємо.

Нарешті Симон Петлюра сів на тапчані, підпер рукою голову й заснув.

Ніч минула не спокійно. Біля 4-ої ранку розвідка арсенальців намагалася підійти до мурів Лаври. Вартові гайдамаки виявили її, обстріляли, забили кількох, зняли з них зброю та принесли до штабу.

Хоч вихід відділу призначено було на 5 год. ранку, фактично, із-за стомлености людей та певної дезорганізованости, тільки о год. 6-ій розпочалося шиккування колони.

До келії прийшов от. Волох з заспанним обличчям, обрслений русявою бородою. Прийшов полк. Еасил'ів, що був при штабі та призначався, як старий кіннотчик, на формування кінноти при коші.

Прокинувся скарбник полк. К., що відразу вхопився за сумку та почав щось писати. Прокинувся й завжди веселий та активний гайдамака Попів.

Полк. Васил'ів, побачивши на столі револьвери, що вночі були зняті з забитих арсенальців, зацікавився ними, взяв в руки один та почав розглядати. Раптом гримнув стріл і куля влучила в стіну в кількох сантиметрах по-між головою Симона Петлюри та моєю. Перестрашений полк. Еасил'ів почав прссити вибачення та виправдуватися за несподіваний стріл, бо він не знав, що револьвер був набитий. На цей прикрий випадок ніхто не звернув уваги, бо треба було рушати.

Біля головної Лаврської брами вже ладналися гайдамаки і січові стрільці. Розвідка від гайдамаків уже рушила, а за нею колона. Було темно й зимно. Навколо — тихо. Жадного стрілу. В сірій смушковій шапці, в довгополому звичайному ксацькому плаші, в якому плуталися ноги, з рушницею за плечима, «на реміню», — ступав Симон Петлюра. Поруч з ним в білому кожушку, в шапці з червоним шликом, перекидаючися, як качка, тяжкою ходсю йшов от. Еолх.

Ще не минула колона мурів Лаври, як з переду залунали руш-

ничні стріли, а кілька куль засвистіло над нашими головами. Командир першої сотні сотн. Виноградів подає команду: «перша сотня в лаву»...

Але годі було розгорнутися в лаву на вузькій Миколаївській вулиці. Сотня змішалася до купи, чути було лягг рушничних затворів. Гарячий сотн. Виноградів подає нову команду: «сотня за мною». Втративши лад, сотня бігцем рушила вперед, але не встигла вона пробігти і кілька кроків, як попала під рясний кулеметний вогонь. Кілька гайдамаків впало ранених.

В темряві розпочалася безладна стрілянина, аж поки не виявилося, що з верхнього поверху будинку проти 5 гімназії по нас хтось стріляв з кулемета і рушниць.

З боку гайдамаків знову була спроба кинутися всією першою сотнею на цей будинок, але міцний вогонь зупинив цю спробу. Ми не мали ще досвіду у вуличних боях, не мали виробленої тактики таких боїв, тому в самому ході бою мусіли вчитися. Це далось нам не відразу, а поступово. Ця тактика звелася до таких форм: піхота посувалася по-під мурами домів, обстрілюючи пристілежні вікна будинків, відганяючи від вікон мешканців, що стріляли по наших.

Треба було ліквідувати першу арсенальську фортецю у згаданому будинкові, оборонці якого не давали змоги рушити далі. Поодинокі гайдамаки почали перебігати під мури цього будинку. Зверху кинено кілька гранат, але гайдамаки вже вривалися у будинок і через корсткий час два трупи викинено було через вікна, а решта забитих залишилася на місці. На лавці біля пам'ятника Пушкіну ми знайшли перший туруп «вільного козака». Судячи по одягу був то семинарист або студент.

Гайдамаки почали рух вперед. За ними пішли січові стрільці під командою сотн. Сушка та невеликий відділ наливайківців. Тут можна було спостерігати картину, яка може свідчити про різне військове виховання гайдамаків і січових стрільців. Гайдамаки бравурно йшли вперед, часто в безладді; січовики-ж, із своїми полстняними австрійськими мішками за плечима, дотримувалися повного порядку, уважно слідкуючи за командою своїх старшин. На мій погляд, гайдамаки і січовики доповнювали один одного в бою. Оскільки гайдамаки в своїй гарячкості могли нарватися на небезпеку, то спокійні підпорядковані січовики могли виручити їх з біди.

Рух від 5-ої гімназії в бік арсеналу був на легкий. Із усіх будинків невідомі люде стріляли по нашій піхоті. З боку касарень понтонного батальйону вздовж Миколаївської вулиці стріляло кілька кулеметів. Несподівано з того-ж напрямку гримнуло кілька стрілів з легких гармат на картеч. Від струсу повітря вилітали шиби, що падали на наші голови. Еулиця за хвилину вкрилася збитим гиллям з дерев, перебитими дротами трамвайовими, шклом, тинькою. Треба було великих зусиль, щоб опанувати своїми нервами. Керувати боєм було дуже тяжко. Піхота мусіла ховатися за кожним прикриттям мурів. Далі посуватися було неможливо, поки не замовкнуть ворожі гармати.

Нам треба було тако-ж пустити в хід гармату. Біля будинку 5-ої гімназії було поставлено гаубицю. Установка її провадилася під картечним вогнем арсенальців. Це не була позиція для гармати в розумінні тактичному. Не можу не відмітити тут героїчну поведінку юнака Смовського, що керував цією гаубицею (пізніше він був командиром одного з кінних полків).

Перший стріл гаубиці дав перелет, другий і третій влучили в касарні понтонного баталіону. Великий стовп диму і пороху свідчили про влучну наводку гармашів. Гарматна стрілянина з ворожого боку припинилася, але наша гармата продовжувала стріляти. Поміж гармашами відбувалася жвава суперечка.

Я підійшов і спитав, в чому справа. Юнак Смовський схвильовано відповів:

— Хочемо, пане отамане, збити цих зрадників та не можемо влучити...

Зрадники були — пам'ятник Іскри та Кочубеєві, що стояли на площі перед касарнями понтонерів.

Не пощастило гармашам збити цей монумент, але далі Іскра і Кочубей стали нам і в пригоді. Під прикриттям їх фігур купчилися гайдамаки і січові стрільці для штурму арсеналу.

Вогонь ворожих гармат спинився, значно зменшився вогонь рушничний і кулеметний. Наша піхота хутко подалася вперед.

Але як тільки вона вийшла на площу з монументом Іскри і Кочубея, як з будинку арсеналу із усіх його вікон з десяток кулеметів відкрили вогонь по ній. Арсенальці стріляли по нашій піхоті з віддалі 20-50 метрів, ховаючися за міцними мурами цього історичного будинку.

Гайдамаки і січові стрільці виявили багато ініціативи. За годину майже із усіх вікон будинків на площі по арсеналу відповідали наші стріли. З вікон понтонних касарень стирчали білі прапори з хусток, онуч, простирадел, як вияв покірності наших ворогів. Було їх там з дві тисячі. Незабаром гайдамаки вскочили в ці касарні та поставили і там кулемети. Рівночасно з цим усіх понтонерів московського походження гайдамаки примусили покинути касарні та йти геть. Було вже біля 15 години. Стрілянина як з нашого, так і з ворожого боку то стихала, то знову розпочиналася. Як ворог, так і ми втомилися, але перший рішуче не хотів здаватися.

Ліворуч від нас в напрямі на іподром тако-ж ішла стрілянина. Як пізніше виявилось, це відстрілювався Богданівський полк і частина юнаків, що засіли в будинковій юнацької школи та які творили ліву колону під командою сотн. Блаватного.

На розі Миколаївської та Московської вулиць стояла дерев'яна будка трамвайної зупинки, може в 20 метрах від арсеналу. В цій будці по-між Симоном Петлюрою та мною відбулася нарада, на якій я

Коли прочитаєте заклик про пожертву на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі — не одкладайте: складіть вашу лепту негайно!

пропонував штурмувати будинок арсеналу. Симон Петлюра погодився з моєю пропозицією. Вирішено було, що після обстрілу будинку арсеналу гарматним і кулеметним вогнем, піхота з ручними гранатами кинеться на штурм. Віддано відповідний наказ, але несподівано для мене на площу з боку Миколаївської вулиці викатилася гаубиця, яку руками штовхали гармаші з юнаком Смовським на чолі. Гарматчикам обридло стояти без чину, вони вирішили виявити ініціативу та прийняти безпосередню участь у бою. Цей запал є цілком виправданий, але з боку тактичного позиція гаубиці в 100 метрах від мети — була ненормальною. Однак приходилося рахуватися з фактом, тим більше, що гарматчики, ховаючися за щитом гармати, готувалися до стрілу. Перша граната відскочила від мурів арсеналу, як горошина. Такі-ж наслідки були від другого і третього стрілу. Арсенальці увесь кулеметний когонь скупчили на гаубиці, серед обслуги якої вже було кілька ранених. Гайдамака Попів відважно кинувся виносити їх з під обстрілу, але ворожа куля поцілила його в око і він упав. На руках разом з іншими гайдамаками я виніс його у безпечне місце.

Між тим гайдамаки і січові стрільці готувалися до штурму. Кільки з них вже лежало за монументом Іскри і Кочубея. З десяток гайдамаків скупчилося за трамваєвою будкою.

Відбігаючи назад у будку я зустрів Симона Петлюру, що тримав в руках гранату, яку тако-ж хотів кинути. Схопивши за руку, я відтягнув його в будку, з якої він уже вийшов, з словами:

— Симоне Васильовичу, кидати гранати не ваше діло.

Здається мені, що Симон Петлюра не знав, як кидати гранати, але пішов на це з бажання поділити небезпеку з усіма.

Група піхоти, що лежала за монументом, кинулася вперед, але втративши пару людей ранених, мусіла знову схватися. Штурм не вдався.

А вже темнішало. Люде зранку нічого не їли і були змучені. Після наради з С. Петлюрою віддано наказу: залишивши сторожеву охорону, відвести піхоту на спочинок у Лавру. На другий день передбачався обстріл арсеналу з гармат, для яких вибіралася позиція в районі іподрома.

Ніч проминула в рідкій стрілянині. Ранком гайдамаки й січові стрільці зайняли свої позиції. З арсеналу на диво ніхто не стріляв. З'явилося підозріння, що арсенальці вночі втікли яром, але несподівано з підвального вікна висунулася палиця з білою хусткою. Хтось звідти кричав: «не стріляйте». Якийсь гайдамака підбіг до вікна, а звідти до Симона Петлюри:

— Пане Отамане, арсенальці хочять здатися!

Капітуляцію було прийнято. Всім арсенальцям наказано вийти через головну браму на площу біля понтонних касарень. Через кілька хвилин із брами потяглася густа юрба. Тут були жінки, хлопці, старі й молоді люде. Одягнені були вони різноманітно, але було кілька чоловік, — певно, з адміністрації арсеналу, — одягнених елегантно, з «котьольками» на головах. Перелякані і, видимо, змучені ставали вони по-під мури касарні. Єсі ми із цікавістю придивлялися

до цієї юрби. Як гайдамаки, так і січові стрільці не виявляли особливої злоби до неї. Один лише Волох та кілька гайдамаків голосно виявляли свою ворожість до арсенальців. Але настрої людей швидко змінилися в гірший бік для арсенальців, коли відділ гайдамаків, що ввійшов у подвір'я арсеналу, знайшов 6 трупів розстріляних вільних козаків, переважно молоді у шкільній уніформі. Серед гайдамаків почалося хвилювання: «вони розстрілюють наших... розстріляти їх». Симон Петлюра стояв біля будки, розмовляючи з старшинами. Я зайнятий був виданням наказів, як раптом почув дикі прелякані крики з юрби арсенальців. Повернувшись я побачив, як гайдамаки тягнули кулемети і встановлювали їх перед юрбою арсенальців, яка, зрозумівши, який кінець чекає їх, від страху почала кричати.

— Що ви робите? — спитав я от. Волоха, який розпоряджався установленням кулеметів.

— Що? розстріляти цю навалоч треба.... — гнівно відповів він. Серед гайдамаків тако-ж настрої був нервовий. Чути було гнівні вислови за розстріл вільних козаків.

Кулемети вже встановлено, кулеметчики приготувалися до стрілу.

— Готові? — різко спитав от. Волох у кулеметчиків.

— Готові.

Тяжко передати, що творилося в юрбі арсенальців. Хто плакав, хто молився, падали на землю, хто закрив очі, тільки кілька чоловік трималися стійко, але решта просила помилювання. Хоч гнів гайдамаків був цілком правий, але помста за розстріляних вільних козаків мусіла б мати більш законні форми. В той час не було ще «Соловків», не було «Базару», ніхто не думав, що через кілька днів армія Муравйова в Києві розстріляє до 5.000 люду. Думался тоді, що починати нашу визвольну боротьбу з розстрілу юрби (до 1.500-2.000 люду) мало б погані наслідки для всього відділу війська під проводом Симона Петлюри. Треба сказати, що січові стрільці, за винятком кількох, розгублено придивлялися до цієї картини та, як видно, не співчували замірам от. Волоха. Я намагався переконати от. Волоха і найбільше озлоблених гайдамаків не розстрілювати арсенальців, але їхній стан був такий, що мої переконання викликали ще більшу нервовість. Отаман Волох — взагалі жорстокий чоловік і демагог, і переконати його було тяжко. Я міг тільки одне зробити: заявити от. Волохові, що без дозволу Симона Петлюри він не має права самочинно відкрити вогонь. Швидко я пішов до Отамана Петлюри, що стояв далі осторонь в оточенні кількох людей.

— Пане Отамане, — почав я. Симон Петлюра сумний і схвилюваний вислухав мій доклад про намір от. Волоха.

— Накажіть от. Волохові забрати кулемети. Я забороняю розстріл, — сказав Симон Петлюра.

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі має зібрати в світовій столиці і зберегти на будучину духовні скарби нашого народу.

Але досить було б одного слова Симона Петлюри — «розстріляти», і від тисячі арсенальців залишилася б лише купа трупів. Треба відмітити, що намір от. Волоха викликав обурення й серед старшин січових стрільців, бо при докладі моему С. Петлюрі, вони, на чолі з своїм бойовим сотником Сушком, рішуче висловилися проти наміру Волоха.

Але на цьому не скінчилося. Одержавши наказа від Симона Петлюри, я побіг до Волоха.

— Отаман Петлюра заборонив розстріл. Забратъ кулемети. Всіх арсенальців «в косої копонір», — голосно оголосив я наказ Симона Петлюри.

Цей наказ ще більше розлютував Волоха та кількох з ним, що сліпо за ним ішли. Один момент, одно слово Волоха «вогонь», і все було б скінчено. Я вибіг в простір між кулеметами та арсенальцями та голосно віддав наказа: «Виймай набої! Забратъ кулемети!» Стріляти по своєму гайдамаки не відважилися.

В цей мент почувся тупіт кінноти, що навскзч наближалася до нас з боку Лаври. Увагу всіх зразу звернено було туди. Чи наші, чи червоні? То був от. Мілешкевич, що в театральний спосіб любив несподівано з'являтися по закінченні бою. Кулеметчики, що були направили жерла зброї в його бік, заспокоїлися. От. Мілешкевичеві передано було юрбу арсенальців, щоб він її одвів до «косого копоніра». Життя арсенальців було врятовано*).

* * *

Бій за арсенал закінчився нашою перемогою. Він був першою сторінкою нашої збройної боротьби і початком нової організації української армії.

До ролі Симона Петлюри в бою за арсенал і в дальших бойових подіях в Києві ще прийдеться повернутися, а зараз можна сказати, що бій за арсенал створив з Симона Петлюри духовного вождя молоді, відродженої української армії.

О. Удовиченко.

*) Про де-які епізоди бою за арсенал, що про них річ вижче, говорилося в статті цього-ж автора в. ч. 103 «Тризуба» з 4. XII 1927 р.

Нові політичні течії в Європі*)

(Закінчення).

Перехожу до в'яснення причин, що спричинили появу на історичній арені цих нових політичних течій. Перш за все причини соціологічного порядку. Це є реакція, гостра і гвалтовна, того середнього стану, що опинився між капіталізмом і соціалізмом, як між молотом і кувалдом. Всупереч цілій науці Маркса і його грозним пророкуванням про загибель дрібної буржуазії, і як би в жарт над цим, зрештою, дуже поважним ученим економістом, в той час, як його наука зробилася офіційною релігією майже на шостій частині земної кулі, — це дрібне міщанство виявило не тільки вперту живучість; воно перейшло в наступ, розгромило дощенту соціалістів опортуністів і сміло поставило чоло войовничому комунізму. Перейняло де-які з його методів (вождизм, антидемократизм, сильна влада, ексклюзивність партії, виховання молоді), але наповнило їх цілком иным, протилежним змістом: замість матеріалізму — неоідеалізм, замість інтернаціоналізму — супремат нації, замість атеїзму — визнання релігії, як найвищої духовної цінності.

«Коли обидві головніші класи суспільства б'ються, висовується дрібна буржуазія, як лицар в охороні батьківщини, порядку, цивілізації, загального інтересу, що стоїть по-над усім» (Ignazio Silone, op. cit. 284). І дивна річ — на захист цінностей ідеального порядку, проти формули «добробут рівняється щастю» виступає те саме міщанство, якого саме ім'я, в мові соціалістів, було синонімом того самого ситого і жирного життя, «що людию обертає в звірат». Але так воно є. Бо те сите життя було zagrożено наступом капіталізму, з одного боку, і претензіями соціалістів, з другого. Особливо війна привела до зубожіння якраз середніх класів суспільства, і zagrożений середній стан для рятування власної егзистенції і для рятування найвищих цінностей, якими для нього були батьківщина, порядок, цивілізація, — відмовився від тих свобод, що йому приносили демократично-ліберальний лад. Боявся він, що цей лад не забезпечить його від zagrożи комунізму, і віддав свою долю в руки тих, кого він уважав здібними цю місію виконати. Розуміється, що ряди фашистів і гітлерівців складалася не лише міщанство. Так само не слід перебільшувати ролі селянства в цих рухах. Селянство, як завжди і скрізь, опріч однієї Чехословаччини, залишалося інертною, неактивною масою. Частина робітництва теж приєдналася до тих рухів. Бо, як вірно каже Konrad Heiden (Neburt dritten Reichs), не дрібна буржуазія перейнялася цілями пролетаріату, як це очікував Маркс, лише навпаки, принаймні частково, цілями дрібної буржуазії перейнявся пролетаріат». Так, всупереч цілій соціал-демократичній соціології, пролетаріат не був і не є однолітою масою з спільним класовим почуттям, спільними цілями і змаганнями. Його верхи, робітництво кваліфіковане, що в наслідок цілої соціальної політики останнього півстоліття, відвоювали собі певні позиції, зазнали добробуту, власних робітничих будинків, забезпечення на старість, все більше наближалося до міщанства і по психології і по способу життя. Низи ж, люмпен-пролетаріат, а особливо безробітня маса, — могла з однаковим успіхом йти і за комуністами, і за фашистами. Для них головне — зміна, а яка — для них це не грало ролі. В кожному разі підтримувати соціалістів, що стоять за схоронення status quo, у них не було мотивів. У великій мірі до рухів фашистівського і гітлерівського приєдналася інтелігенція. Якраз інтелігенція пововенна, що втратила кілька найліпших років на фронті, і що опинилась під zagrożою напівголодного існування. З цих груп і складалася нова класа, що стоїть за новим порядком річей, який утворили гітлеризм і фашизм. І вища

*) Див. «Тризуб» ч. 18-424 з 20 травня с. р.

буржуазія, коли їй довелося вибрати між фашизмом і комунізмом, пішла за тим рухом, що залишався в її руках нагромаджене нею багатство.

З другого боку, без сумніву багато спричинилося до поширення цих рухів і війна. Війна дійсно була великим іспитом для демократії і лібералізму. Ці 4 роки кривавої бойні, що вчинили цивілізовані народи Європи, мусіли спричинитися до колосальної зміни в психології звичайного рядового обивателя. На протязі цих 4-х років найвищим законом була брутальна сила. І як що обиватель цей зневірився в гарних поступових гаслах, що ними так багаті були ХІХ і початок ХХ віку, то, в свою чергу, ідея батьківщини, необхідність офірувати життям в її захист, виховували цілком інший тип громадянина. Він почав мислити іншими категоріями, почав відчувати те, що раніше йому було зовсім чуже.

Нарешті, війна привела до нового ренесансу національного піднесення. Повстали нові держави, пробудилися до самостійного життя народи, дотепер поневолені. Національний момент почав відогравати домінуючу роль у взаємовідносинах державних. Ідея нації зайняла належне місце в душі людей. І ті течії, що використали цю ідею, що виставили її на своїх прапорах, — притягли до себе серця мільйонів.

Напруження міжнародніх відносин, що весь час тривав після війни, було сприятливим ґрунтом для з'явлення сильної державної влади. В її руки занепокоєні маси передали свою долю, не довіряючи демократії. Те саме питання — чи зможе вона охоронити їх як від загрози комунізму, так і від ворога зовнішнього? І там, де питання вирішалося на некористь демократії, там приходила диктатура.

Кожний режим має свої добрі і злі сторони, свої плюси й мінуси. Рішає про силу і життєвість даного режиму та кількість плюсів на одній і кількості мінусів на другій чашці ваги. Яка переважить? Це питання розв'язує історія в кожному конкретному випадку, в конкретній країні, за конкретних обставин.

Демократія має великі заслуги перед людством. Піднесла вона в першу чергу значіння людської особистості, повагу до людських прав, висунула на перший план ідею свободи, як найцінніше, що може мати людина. По-друге, — і це особливо мусимо пам'ятати ми, що боремося за визволення українського народу, — демократія вщепила людству почуття пошани до прав національних, пробуджуючи національну свідомість у поневоджених народів і примушуючи рахуватися з цим почуттям народи пануючі.

Але створити ідеальний устрій демократія не змогла. Має вона за собою досить тих мінусів, що їх кількість, в залежності від обставин історичних, у різних країнах збільшується непомірно. І тоді на зміну демократії приходить диктатура. Темних сторін диктатура має, на наше переконання, значно більше, ніж демократія. Що-до тих диктаторських рухів, нарис яких ми тут подали, то їхніми слабкими місцями, — по-за порушенням громадських свобод (обмеження яких в певних випадках вимагається обставинами) — є те, що, перш за все, проблема еліти залишається нерозв'язаною. Хто має бути в цій еліті? Кому належить право вибору? Де критерій, згідно якому одних громадян зараховують до першого, а других до другого сорту? Довільність і зловживання тут можливі в значно більшій мірі, ніж в демократії, де те-ж є еліта правляча, але ціле життя її проходить відкрито для всіх. Є інша небезпека — це гіперболічна роль держави. Держава не може дати всього. Між тим та нова класа, що спричинилася до захоплення влади фашизмом і гітлерізмом, вона очікує від держави помочі, рятунку, перестаючи поглататися на власні сили і здібності. А та еліта, що захопила владу й утримує її

Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі створено руками і коштом української еміграції.

в своїх руках, та те-ж вимагає підтримки, заплати за свою активність. І приходять до поширення інтенції держави в господарче життя не на користь, лише на шкоду продукційним силам країни.

Все-ж таки те, що на історичній арені з'явилися подібні течії, що вони зуміли притягнути до себе серця мільйонів, що виявляють вони велику силу і широкий розмах, все це для прихильників демократії не повинно перейти по-за увагою і без науки. Не капітуляція, але і не донкішотство, лише уважне застановлення над всіма тими мінусами, які демократія несе в собі, є для них наказом даного історичного моменту. Треба уважно прислухатися до всіх закидів, що ставляться демократії, і в разі слушності цих закидів — вносити до практичного застосування засад демократизму необхідні корективи.

Е. Гловінський.

В роковини смерти св. пам. Симона Петлюри в Парижі.

Сього року, з огляду на те, що на першу неділю після дня смерти С. Петлюри випадають Зелені Свята, урочисту службу Божу, а по ній панахиду з приводу 8-ої річниці смерті С. Петлюри перенесено було на неділю 20 травня. Того дня в Українській Православній Церкві відправлено було заупокійну службу Божу за спокій душі святої пам'яті вождя нації. Сумна служба пройшла надзвичайно урочисто; поважність моменту, національну жалобу особливо підкресливали прапори: Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції, того дня лише посвячений, Т-ва б. Вояків Армії УНР, і Громад в Ліоні, Оден-ле-Тіші та філії Т-ва б. Вояків у Шалеті, що їх принесено було до церкви почесною вартою. Паризькі парафіяне на чолі з визначнішими представниками нашої колонії, до яких долучилися делегати 10-го з'їзду Союзу УЕО у Франції, вивповнили церкву.

Після літургії присутні вдалися на кладовище Монпарнас. Там на могилу св. пам. Симона Петлюри іменем Головного Отамана, уряду і війська поклав вінок В. Прокопович; йому в тому допомагали представник військового міністерства ген.штабу ген.-хор. О. Удовиченко і представник міністерства закордонних справ радник І. Косенко.

Над могилою відправлено було урочисту панахиду. Службу Божу і панахиду правив настоятель Української Православної Парафії у Франції протоієрей І. Бриндзан. Співав хор під орудою п. Андрія Чехівського. Під час вічної пам'яті над гробом покійного С. Петлюри схилилися в жалібному салюті прапори українських організацій.

Про вшанування пам'яті С. Петлюри в самий день смерті на кладовищі, і далі в Бібліотеці його імені — подамо в наступному числі.

3 міжнароднього життя.

— До ситуації.

В час, коли писано ці рядки, в Женеві відбувається чергова сесія Верховної Ради Ліги Націй. Порядок денний її великий, справи все важливі. Тут і підготовка плебісциту в Саарській області в році 1935, яка дає державам, особливо Франції, дуже багато клопоту, бо виявилось,

На нашій еміграції, на кожному з нас лежить обов'язок її підтримати і забезпечити її існування.

що не така це проста річ, як здавалося донедавна, що німці за останній час встигли неначеб-то опанувати становищем на місці, зайняли всі командні, так мовити, пункти в Саарщині й сподіваються не більше й не менше як на 90 відсотків саарських голосів на свою користь. Тут і давнє дуже неприємне для престижу Ліги питання про оту, мовляв, незаконну війну, що точиться в Південній Америці між двома латинськими республіками — Болівією та Парагваєм, які до Женеві, ніби, то й прислухаються, а воювати все таки воюють. Тут і скарги угорські проти Югославії, австрійське фінансове становище; питання про те, як, не визнаючи Манджурії *de jure*, бо це Ліга заборонила своїм членам, встановити *de facto* необхідні з нею міжнародні взаємовідносини, і багато иншого дрібнішого матеріялу. Все оте знайде своє те чи инше вирішення, владеться до якихось формул, які можуть щось значити, а можуть і не значити нічого.

Тим справам політична опінія однак великої уваги не присвячує, лише реєструє їх з обов'язку. Інтенсивний інтерес її прив'язується зараз до того, що точиться не на офіційних засіданнях, а, як привикли говорити, в кулуарах, за кулісами, які на сьогодні неначеб-то, після довгого часу, знову воскресли до нового життя. З тих закулісових справ найважливіші дві: одна — підготовка до засідання загальної комісії розбройної конференції, яка має, ніби, відбутися 29 поточного травня, а друга — несподівана поява в Женеві тов. Литвинова.

Перша справа давня і дуже болюча для європейської дипломатії. Як про це свого часу було вказано на цьому місці, розбройна конференція зайшла остаточно до сліпої вулички, а за останній час, хоч і шукала, але не знайшла якогось звідти виходу. Бо-ж становище зараз, — беручи для короткості лише великі держави, — таке. Германія озброюється й припинити те озброєння держави не мають сили, а де-хто з них — і можливість; Франція не потребує ще збільшувати свої військові сили, бо має їх досить, але недзвозначно дала знати, що збільшить їх, коли те вважатиме за потрібне. Англія хотіла б, щоб на суходолі всі були обеззброєні, або мало озброєні, але досягти того не може, а тому робить усе, щоб посилити себе в тому, в чому почуває себе досі не дуже сильною, насамперед у площині військової авіації, витворивши повітряну флоту, рівну найбільшій флоті, яка є в Європі. Італія, що весь час вела лінію на посилення озброєння, тепер, коли це фактичне вже очалося, б'єна відступ, бо не має фінансової можливості конкурувати з великими державами на суходолі, на морі, ані в повітрі. При таких умовах якусь формулу, хоч би і компромісову, але яка годилася б для всіх, знайти тяжко. Цією прапечю відшукування й має зайнятися загальна комісія, скликана на 29 травня. Чи знайде щось, не знати. Може й знайде, але все те ситуації не змінить, а лише, в найкращому випадку, дасть якусь часову передишку, мабуть таки дуже коротку.

Друга справа — з Литвиновим — неначеб-то складніша. Чого він приїхав до Женеві, де його ніхто не чекав. Місцеві газети висловили думку, що він дістався туди, щоб побачитися з тов. Троцьким, який ніби то зараз потай тако-ж перебуває у Женеві, та з яким Сталін хоче замиритися. Думка дуже сумнівна. По перше, як здається, Троцький сидить десь у Франції, по друге, коли вказані московські люди й хочуть між собою замирюватися, то вони це зроблять не так остенативно, а десь потай і без зовнішнього розголосу. Голосна Женева — не відповідне для того місце. Циркують у Женеві инші, далеко правдоподібніші здогади, а саме, що Литвинов приїхав, щоб прискорити, з одного боку, можливість для СССР вступу до Ліги Націй, а з другого, — так само прискорити, а може й зреалізувати задуманий план великого союзу з Франції, СССР та Малої Антанти. Цей останній згогад ніби-то вже й найшов собі підтвердження. Бо-ж тов. Литвинов зараз же після приїзду мав довгу розмову з румунським міністром закордонних справ Титулеку, а пізніше і з міністром французьким, який і закликав совітського представника та представників Малої Антанти на дипломатичний обід, як то буває нормою в час важливих підготовчих пересправ. Цікаво при тому зазначити, що в

Женеви на цей раз нічого сенько не чути про Англію, про те чи інше ставлення її представників. З цього приводу там в кулуарах заговорили навіть про те, що в Англії ніби то ставляться негативно до вказаного вище союзу, що Англія, мовляв, скоріше піде на підтримку іншого блоку, що немов би так само вже підготований, за участю Германії, Польщі та Японії.

Чи так воно, чи інакше—не знати, буде все оте видно пізніше. А тим часом з так званих неврацьких пунктів світової політики надходять відомості про різного роду факти, які самі собою і були б не значними, коли б вони не були симптоматичними. Зареєструємо два з них.

У Латвії стався несподіваний державний переворот. Президент і уряд проголосили військовий стан у країні, зачинили парламент, заарештували багато депутатів, особливо соціал-демократів, на чолі з самим головою парламенту, в помешканнях яких знайдено багато зброї й компромітуючих документів. Буде змінено конституцію і заведено якийсь новий лад, який — поки що не ясно. Коли вірити чуткам, що йдуть з Ріги, зліва готувався вибух, нитки якого тягнуться до Москви. З Москви, навпаки, повідомляють, що причину треба шукати справа та що сліди вказують на Берлін. Обидві версії, до певної міри, віригідні, але обидві вони не можуть принести радощів тим з європейських політиків, що пірлукуться в Женеві про замирення та про паціфікаційні комбінації з ССРСР.

Другий факт з Далекого Сходу. На Амурі, де до нього впливає широка Сунгарі, большевицькі батареї обстріляли манджурський пароплав, на якому їхали різні цивільні люди, а з ними і японські військові; серед пасажирів є забиті й ранені. Прикордонний інцидент, який за нормальних часів, не викликав би нічого, крім вибачень та винагороди з боку тих, що його завинили. Але на сьогодні він тяжко схвилював політичну опінію Лондону та Вашингтону, бо ясно стало, як світ, що там, на Сході, гармати самі починають стріляти. Які наслідки дасть цей інцидент, на час, коли писано ці рядки, не знати. Але заслуговує уваги, що схвилював він найбільше саме Лондон та Вашингтон, бо Москва й Токіо про нього мовчать і не коментують. Чи не викликав як раз оцей факт несподівану подорож тов. Литвинова до Женеві?

Observer.

З преси.

Серед передруків з нашого тижневика в українській пресі за останній час слід одмітити передрук у «Ділі» статті М. Славінського «Розподіл Росії». В числі 123 перед статтею редакція «Діла» зауважує:

«В останньому числі паризького «Тризуба» появилася під повищим наголовком «Розподіл Росії» цікава стаття відомого діяча п. Славінського на тему, яка з усіх існуючих міжнародних та українських тем є для українців найближчою, найцікавішою і найбільше життєвою. Адже поділ Росії це самостійність України».

Езагалі ґрунтовні й злободенні статті наших близьких співробітників М. Славінського та К. Мацієвича на тему «Розподіл Росії», до якого вони підійшли з нового, загально-світового погляду, викликали велике заінтересування не тільки серед українського громадянства, а й серед де-кого й чужинців, кому приступна наша мова. Незабаром обидві ці статті мають появилися у французькому перекладі.

* * *

Намагання окупантів України за всяку ціну зробити з великого національного поета тільки бунтаря й революціонера, довести, що він цілком «їх», складає, на замовлення Москви, «боеве завдання» всяких учених установ та совітських «шевченкознавців». Підсумки цим намаганням викривити саму суть творчости пророка нашого визволення підбиває нова книжка, що допіру з'явилася: Є. С. Шабльовський «Т. Г. Шевченко. Його життя та творчість». 1814-1934. Київ, 1934. В-во Всеукраїнської Академії Наук.

З цією книжкою носяться совітські газети, як з писаною торбою, ніби з якимсь «одкровенням».

Проте праця ця не позбавлена і сутніх хиб. Одна з них — це схематичне спрощене трактування соціального образу поета. Шевченко був яскравим представником революційної селянської демократії. Це — безперечно. Шабльовський цілком послідовно притягає матеріал для ілюстрації основного тезиса своєї роботи. Та автор забуває про другу сторону справи. Світогляд селянського революціонера одбив на собі цілу низку протилежностей і слабостей, якими позначено селянську революцію, що виникла в умовах жорстокого класового і національного гніту селянства. Реакційний романтизм, ідеалізація старовини, войовничий націоналізм, релігійні настрої — все це риси, характерні для творчости Шевченка, не знайшли собі належного пояснення в книзі Шабльовського.

Цілком правильно зазначивши основні мотиви творчости Шевченкової, — ми не зважаємо на своєрідну термінологію, — рецензент додає ще до того, що

Шабльовський цілком обминає надзвичайну лірику, забуваючи, що думи, балади, пісні Шевченка не менше важні для розуміння творчости Шевченка, ніж його «громадські мотиви».

Так строго, але справедливо судить нову книжку — А. Сторчаков на сторінках... «Известий» (ч. 88 з 14 квітня с. р.). Одною необережною рецензією внівець повернулися всі старання критика висилком творчість поета натягав на большевицький копил. Але чого-ж дивиться редакція центрального органу ЦК, даючи місце на своїх шпальтах одвертому націоналізму і контрреволюції? Видно — вигонь природу дверима, вона влетить вікном. Нічого з тим українським націоналізмом не зробиш, коли він навіть на сторінках совітських офіціозів одверто проступає.

* * *

Гостро виступаючи проти заходів коло нового, виправленого на московський штаб, видання творів Шевченка, що до нього беруться

у Харькові, «Дажбог» (книжка за травень) так закінчує цю замітку:

«У Варшаві збирається видавати Український Науковий Інститут з одповідною закраскою. Думаємо, що не дивлючися на кризу, Наукове Товариство імени Шевченка повинно видати не фальшиваного Шевченка».

«Літературний журнал молодих», видно, не розуміє тої непристойности, якої він допускається, ставлячи справу загально-національну — перше наукове видання творів Шевченка, що його розпочав Український Науковий Інститут у Варшаві з своєї ініціативи і за допомогою найвидатніших наших учених,—на одну дошку з ганебними вправами московських пахолків. Яке безмежне нахабство, який брак національного такту треба мати, щоб без усякого ґрунту кинути пляму на намір дати нарешті нашому народові повне видання творів його генія? Що-ж то — п.п. Д. Антонович, Л. Білецький, В. Дорошенко, П. Зайцев, Б. Лепкий, Р. Смаль-Стоцький на чолі з О. Лотоцьким — мають укривати нове видання Шевченка «відповідною закраскою»? Мають «фальшувати» Шевченка? Як сміє таке закидати заслуженим ученим молода редакція?

А в тім вона, очевидно, приймає на себе всю відповідальність за свій капосний наклеп.

* * *

Чернівецький «Час» в ч. 1604 з 16 травня під заголовком «Значіння преси в громадськiм життi» передруковує цілком передовицю «Тризуба» з ч. 16 (422), написану з приводу статті в «Journal de Genève» — «Великий злочин».

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

за 5 років існування збрала вже 13.000 книг ріжними мовами. В читальні є 102 органи преси. Має Бібліотека п'ять філій. Завдання Бібліотеки служити своїм і чужинцям та бути покажчиком культурних надбань українського народу. Вона стоїть по-над партіями, по над симпатіями. Це — духовна скарбниця для всіх.

Заложена емігрантами для вшанування пам'яті С. Петлюри, вона й далі існує на засоби, що приходять переважно від емігрантів із всього світу. Ці засоби, на жаль, менші, ніж то потрібно. Книги в більшості не оправлені і нищатья. Потрібна поміч усіх українців, що розуміють вагу Бібліотеки—загально-національної культурної установи на чужині. Треба б мати бюджет бодай 25.000 франків річно. Між тим за рік 1933 видано всього 16.000 фр., а бюджет на рік 1934 складено лише на 14.000 фр.

День смерті С. Петлюри — 25 травня — оголошено віддавня днем збірок на Бібліотеку. І Рада Бібліотеки просить читачів нашого журналу в цей день скласти датку на Бібліотеку і надіслати її на ім'я бібліотекаря:

Monsieur Ivan Rudicev. 41, Rue de la Tour d'Auvergne. Paris 9. France.

Хроніка

З життя укр. еміграції.

У Франції.

— 10-ий з'їзд Союзу Укр. Емігр. Організацій у Франції. 20-21 травня в Парижі відбувся 10-ий черговий з'їзд Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції. На з'їзд прибули делегати з різних кутків Франції і з'їзд випав дуже численним.

Перед відкриттям з'їзду 20 травня ранком в помешканні Української Православної Церкви відбулося, під головуванням протоієрея І. Бриндзана, настоятеля Української Православної Парафії у Франції, засідання представників парафій та організацій у Франції, на якому було обрано тимчасову Вищу Церковну Раду в складі голови п.-о. Бриндзана і членів п. п. Наглюка і Ткаченка.

О год. 10 з пол. розпочалася в церкві служба Божя, під час якої урочисто було посвячено прапор Союзу. По закінченні служби Божої відправлено було панахиду на могилі Пана Головного Отамана С. Петлюри, під час якої почесну варту несли делегати, що тримають прапор Союзу, прапор Т-ва б. Вояків, прапори Громад в Ліоні й Оден-ле-Тіші та прапор філії Т-ва б. Вояків в Шалеті.

По-полудні розпочався з'їзд, відкриття якого вшанував п. прем'єр-міністр В. Прокопович. Тепло приймаючи п. прем'єра, з'їзд запрохав його прийняти звання почесного члена Союзу, яким його було допору обрано.

З'їзд пройшов в діловій атмосфері з винесенням багатьох життєвих резолюцій в справах шкільній, допомоговій, національного конгресу то-що. Потім відбулися

вибори нової Генеральної Ради і Контрольної Комісії, до складу яких увійшли: в Генеральну Раду — п. Шумицький — голова, скарбник Б. Лотоцький, членами п. п. Бойко, Ковальський та Никитюків. Контрольна Комісія — голова п. Йосипишин і члени п. п. Вержбицький та Гербанівський.

Делегат Ліонської Громади вніс пропозицію на день десятиліття Союзу обрати почесним членом Союзу проф. О. Шульгина, міністра закордонних справ. З'їзд цю пропозицію прийняв.

— Театральна вистава у Вілерю. В неділю 15 квітня с. р. аматорськими силами Оден-ле-Тішської та Вілерюпської Громад у театрі м. Вілерю поставлено було «Ой не ходи, Грицю» під режисурою п. Упиренка.

Не багато є в названій околиці аматорських українських сил і не часто можливо їм зібратися, але виставу підготували і провели добре, з великим запалом, і вся українська колонія, що по береги заповнила театральну салью, мала можливість отримати велике задоволення.

Ролю Марусі п. Б. Винницька провела так, як того можна було очікувати лише від правдивої артистки; гра й спів п. Б. Винницької чарували присутніх. Ролю Вусті виконала п. Винницька М., надзвичайно реально передаючи тип старої жінки як у журбі, так і у веселому настрої. Ролю ворожки пані Упиренкова виконала так, що здавалося, ніби, дійсно ворожка старих часів зійшла на сцену.

П. Винницький М. (Грицько та п. Кузь (Роман) правдиво передали відповідні типи, а

що торкається ролі Хоми, то цю роллю завше бере на себе режисер п. Упиренко, бо в цій ролі суть п'єси і добре проведення цієї ролі є дуже важливе.

Всі, хто як міг, прислужилися до успіху вистави. Особливо-ж треба відмітити охоту й працю членів Громади у Вілерю. Дійсно, лише велике бажання працювати може змусити людей ходити на репетиції з жінками й дітьми за кілька кілометрів. Належністься їм за це велика подяка.

Хором керував п. Б. Винницький. Співи хору були дуже добрі, і п. Б. Винницькому і всьому хорові разом з подякою треба побажати такого-ж успіху і в дальшій праці.

Після вистави відбулися танці до 4 год. ранку.

— На голодних на Великій Україні с'їдали в Оден-де-Тіші: і місцева організація євангеліків — 25 фр., панство Колодійці — по 20 фр., п. Винницький М. — 15 фр., п. Ляшко — 12 фр., пп. Білобровець, Шербак, Сідлер, Семененко, Сушко, Винницький Б., Клер, Ступницький, Х., Стасій, Ковчак, Костюшко і Барабаш — го 10 фр. Пп. Нікітін, Гахович, Кузь, Іванюта, Кушнір, Поштаренко, Дідок, Яшко В., Скуратів, Шмундій, Білецький, Тарногородський, Захарченко, Трішук, Житній, Суський, Жураківський, Башинський, Міськевич, Мельник, Пелявський, Упиренко, Авраменко, Барто, Спандовський і один підпис нечиткий — по 5 фр. Пані Мельничукова К. та п. Софроненко — по 5 фр. бельг. П. Мельничук — 20 фр. бельг.

На ялинці було зібрано 92 фр., на Шевченковому святі — 87 фр., та на розговінах — 58 фр. 50 с.

У Польщі.

— З діяльності У. Ц. К. 4 квітня с. р. відбулося спільне засідання центральних органів Т-ва УЦК. На порядку денному стояли справи, зв'язані з життям Української Станиці в Каліші, і справа скликання III делегатсь-

кого з'їзду української еміграції у Польщі.

— В Союзі Українок - Емігранток у Польщі. 18 квітня с. р. відбулися чергові ширші сходи членів Союзу, які на цей раз мали характер літературного вечера. Пані — Холодна, Стефанівна і Поповичева по черзі декламували поезії Лепкого, Тичини і Косача та читали прозу Стефаніка та Галини Журби.

— 23, 25, 27 та 30 квітня с. р. відбувся в клубі «Прометей» для членів Союзу курс протигазової оборони, влаштований стараннями Управи Союзу. Лектором для цього курсу було делегровано від Т-ва Л. О. Р. Р. Слухачки дістали від Л. О. Р. Р. посвідчення, завірені Управою Союзу, про скінчення курсу. Прослухали курс 16 пань.

— В корпорації «Запорожжа» у Варшаві 28 квітня с. р. відбувся реферат п. Бориса Горасєвського, — одного з молодших членів корпорації, — на тему «Боротьба двух культур в УССР». Опертий на даних совітської й іншої преси, референт торкнувся багатьох моментів життя на сов. Україні і сучасної боротьби українського народу.

— 6 травня с. р. корпорація організувала прогулку за місто, в якій взяли участь члени корпорації та запрошені гості.

— І цього року корпорація влаштувала спільні розговіни, на яких, крім членів корпорації, було тако-ж багато гостей а між ними — ген. В. Сальський, голова Головної Управи УЦК п. М. Ковальський, д-р М. Ковалевський, багатостаршин-запорожців і т. д.

В милому настрої розговіни зазгинули до ранку.

— Концерт у Варшаві хору ім. М. Лисенка. 13 травня с. р. в салі Варшавської Консерваторії відбувся останній в сезоні концерт Українського Національного Хору ім. М. Лисенка. В програмі концерту ввійшли: «Вечерніці» Ніщинського, народні пісні та музичні твори Лисенка, Барвін-

ського, Степового, Січинського, Кошиця та инш.

Крім хору, участь в концерті взяли п. О. Дмитрашівна, п. Г. Нольє та д-р В. Тисяк.

Прибуток з концерту призначено на українську школу ім. Лесі Українки у Варшаві.

Ж — З ж и т т я У к р а ї н с ь к о г о К л у б у у В а р ш а в і. 2 травня с. р. Клуб заклав сезон великими вечорницями, які було влаштовано під гаслом «зустріч весни». Програма вечорниць був досить різноманітний — вибір «Весни», нагороди за найкращий весняний жіночий одяг (що мало гармоніює з тяжким матеріальним емігрантським становищем), нагорода за найкраще виконання танго й ті. д. При вступі паням роздавано квіти.

Управа Клубу зробила все, щоб дати можливість своїм членам і гостям весело провести в Клубі цей останній в сезоні вечір.

Підводячи підсумок діяльності Клубу за минулий сезон, належить ствердити, що він виконав свої завдання в максимально можливих розмірах, давши українській колонії не тільки досить значну кількість клубових вечорниць, але й цілу низку цікавих рефератів на різні актуальні теми.

— С в я т к у в а н н я Ш е в ч е н к о в и х д н і в н а п е р и ф е р і ї У Ц К. 18 березня с. р. Шевченкові роковини обходила українська колонія в Сосновці. На академії з цього приводу з ширшим рефератом виступив п. Гальперин. Потім п. В. Глухманський продекламував кілька поезій Шевченка, як «Чернець», «Мені однаково», «Минають дні» та инш., а п. Гальперин — уривок з «Гайдамаків».

Того-ж дня п.-о. Яцишин відслужив був панахиду за спокій душі поета.

— 11 березня за спокій душі Т. Шевченка було відправлено панахиду в Біловіжжі. Під час панахиди співав український хор під керівництвом п. І. Кононенка.

— 11 березня відбулася панахита й академія в Люблині. Аудиторія на академії була дуже

чисельною. З вхідної плати покрито не лише видатки по влаштуванню академії, а одержано й прибуток, який ужито на добродійні цілі.

— 11 березня відбулася Шевченківська академія в Августові. Програма академії складалася з вступного слова голови місцевого відділу УЦК, реферата на тему «Релігійність у Т. Шевченка» та цілої низки декламацій, в яких взяли участь як дорослі члени колонії, так і діти. Закінчено академію спільним співом «Заповіту» та «Ще не вмерла Україна».

Закінчився день спільним обідом членів відділу.

— В е л и к о д н і з б о р и ч л е н і в у к р а ї н с ь к о ї к о л о н і ї в Г о р у н і, що стали вже традицією, відбулися в цьому році на другий день Великодніх свят. Під час спільної вечері співав місцевий український хор. Зібрано було на зборах 20 зол. на «Рідну Школу».

В Румунії.

— З а г а л ь н і з б о р и У к р а ї н с ь к о ї Г р о м а д и в Ж у р ж і у відбулися 18 березня с. р. На них полк. Порохівський давав інформації про 3-ю конференцію української еміграції в Празі. Докладчик зупинився зокрема на праці Головної Еміграційної Ради та житті нашої еміграції в інших країнах. Після доповіді відбувся обмін думок з приводу життя української еміграції в Румунії, правного її становища й безробіття, та питань, зв'язаних з конференцією.

Зпоглибленням господарчої кризи все частіше місцеві робітничі організації вимагають від дирекції фабрики звільнення робітників чужинців, що ставить під загрозу і наших емігрантів. Наші безробітні, правда, влаштовуються на роботу на перекопку винограду, але за дуже низьку плату — 1,5 леї за кв. метр.

Поручн. О. Корякю дякував від Громади полк. Порохівському за відвідини, а Українському Допомоговому Комітетові в Румунії за його турботи про емігрантів.

Потім загальні збори постановили просити полк. Порохівського передати Панові Головному Отаманові, урядові УНР та військовому міністрові ген. Сальському запевнення Української Громади в Журжіу в її відданості справі та вірі у своїх вождів.

Громада в Журжіу існує вже 12 років. Не дивлячись на тяжке матеріальне становище її членів, діяльність Громади розвивається задовольняюче. При Громаді є «Просвіта ім. С. Петлюри» (голова — п. Коряко, секретар — п. Ратушненко, скарбник — п. Дітковський), взаємодопомоговий гурток (голова — п. Д. Дорошенко, секретар — п. Ю. Кушнірик), аматорський гурток (голова — п. П. Єланський, секретар — п. Б. Мельник) та бібліотека (бібліотекар — п. Дітковський). Всі ці організації входять, як автономні одиниці, до складу Громади, а діяльність їх координується постановами загальних зборів Громади та головою Громади горучн. О. Коряко.

В Громаді дуже добрий настрій, почуття єдності та національної свідомості.

В Німеччині.

— В Українському Науковому Інституті в Берліні 11 травня с. р. відбувся виступ українською мовою доц. д-ра В. Крупницького на тему: «Німецька преса кінця XVII віку, як історичне джерело для історії України», а 16 травня — німецькою мовою доклад проф. д-ра В. Freiherr von Richthofen, директора передісторичного семінара Кенігсберського університета, на тему «Становище передісторичних і раннеісторичних дослідів в Західне-Українських землях».

— На загальних зборах Української Громади в Німеччині (Берлін) обрано нову Управу в складі: голови проф. д-ра І. Мірчука, першого заступника голови о. д-ра Петра Вергуна, другого

заступника проф. д-ра Зенона Кузелі, секретаря приват-доцента д-ра Б. Крупницького, скарбника дипл. інж. Д. Волошака. До членів Управи належать також консул Василь Кужім, журналіст П. Кожевників.

Адреса голови Громади: Prof. Dr. I. Mirtschuk, Berlin-Steglitz, Altmarkstr. 25.

В Литві.

— Шевченкове свято в Каунасі відбулося 10 березня с. р. з рефератом і концертом. Організатори свята виїздили також і на провінцію з «Бувальщиною».

— Погіршення становища української еміграції у Литві значилося останнім часом у зв'язку з новим законом про обмеження для чужинців права на працю. Часто становище окремих емігрантів просто катастрофічне. Погіршення матеріального становища нашої еміграції починає відбиватися і на громадській роботі.

В Чехословаччині.

— Головна еміграційна рада в справі Музею Визвольної Боротьби України в Празі. Головна Еміграційна Рада на своїй конференції в Празі в р. 1934, познайомившись докладно з розвитком та чинністю Музею Визвольної Боротьби України, вважає своєю повинністю звернути увагу українського громадянства на велике національне значіння Музею ВБУ, як рівно-ж і на його потреби.

Головна Еміграційна Рада вважає, що українська еміграція повинна докласти всіх сил, щоб допомогти зростові й забезпечити повне функціонування цієї української установи. Українська еміграція твердо вірить, що й українці з рідних земель також виявлять як найбільше уваги до потреб Музею Визвольної Боротьби України й будуть допомагати йому.

Найбільшою акцією Музею в цей час є збудування власного Українського Дому в Празі. Інтереси справи вимагають, щоб ця акція була закінчена чим скорше. Головна Еміграційна Рада, кладучи сьогодні свою цеглину для Українського Дому в Празі, закликає українську національну еміграцію цілого світу без ріжничі політичних переконань, релігійної й партійної приналежності та територіяльного походження, не відкладаючи прийти на допомогу Музеєві в цій справі.

Головна Еміграційна Рада кличе всі еміграційні організації Європи, Америки й Азії вписатися в добродію Музею Визвольної Бороти України (пожертви від дол. 25) або в фондатори Українського Дому в Празі (пожертва від дол. 10) і протягом найближчого часу перевести серед усіх своїх членів збірку пожертв на музейний дім.

Головна Еміграційна Рада певна, що не буде ні одного українця-емігранта, який би зволікав із своєю пожертвою на цю загально-національну ціль.

Пожертви надсилати на адресу директора Музею проф. Д. Антоновича: Prof. D. Antonovus, Praha - Nusle, 245. Czechoslovakia.

— Видавництво «Український Пласт». Великою перешкодою для розвитку Пласту серед української молоді є брак головнішої пластової літератури: підручників, порадників, пластової белетристики та ин. В-во «Український Пласт» має на меті дбати про добрі й дешеві пластові книжки. В першу чергу вийшов чи не найпотрібніший тепер підручник про те, як провадити муштру: «Пластовий впоряд». Далі на черзі книжка про таборництво та ряд инших.

Членами В-ва можуть бути окремі особи й товариства. Членська вкладна фр. 32. (Кч. 50). В-во приймає тако-ж спеціальні фундації для видавання тої чи иної пл. публікації. Між членами В-ва є вже вкладчики з Праги, Закарпаття,

Буковини, Швейцарії, Франції, Америки:—пластуни й прихильники Українського Пласту. Голова Видавництва — пл. Н. Коцицька.

У багатьох пластових працівників напевно є чимало доброго готового матеріялу. В-во дбає про видання такого матеріялу, розраховуючи на ширшу матеріяльну й моральну підтримку з боку всіх, кому пластова справа дорога.

Адреса В-ва: N. Kozuska, Praha - Vinohrady, Sobeslavska 30. Czechoslovakia.

Ювілей

акад. Івана Горбачевського.

Українська колонія в Празі як рівно-ж чисельні представники чеського суспільства 15. V відсвяткували ювілей заслуженого вченого, громадянина й українського патріота — проф. д-ра І. Горбачевського. В аудиторії того самого Інституту Лікарської Хемії, що на початку своєї професорської чинності (1883) займав його у Празі проф. Горбачевський, зішлись колишні його учні, співробітники та прихильники, щоб віддати шану заслуженому працівникові на полі чеської й української культури.

Академію провадив декан філософ. фак. Укр. Університету проф. Д. Дорошенко, який привітав чеською промовою присутніх заступників міністерства народної освіти д-ра А. Прхліка й проф. Ф. Урбана, представників: Карлового Університету — проф. д-ра Рипку, Чеської Техніки — проф. д-ра Зд. Бажанта, ЧСЛД Землед. Акад. — проф. Ю. Стокласу, Слов'ян. Инст. проф. д-ра Гашковця, мед. фак. — декана його проф. д-ра А. Гамзіка, магістрату — д-ра Фр. Павліка, президента сенату — д-ра Ф. Соукупа, проф. д-ра Й. Драговсько-го та инш. гостей чехів.

Проф. Д. Дорошенко, за відсутності занедужавшого проф. д-ра С. Дністрянського, прочитав привіт останнього в імені Укр. Університету й громадянства, в яким підкреслено заслуже-

ну працю «каменяра», присвятившого свої сили усвідомленню рідного народу. Член тасмноі «Громади» за гімназіяльних років у Тернополі, вельми активний член віденської укр. «Січі» в студентські часи, надзвичайно активний молодий учений у Відні, а пізніше в Празі, — Горбачевський усе життя виявляє максимум активності у виконанні взятої на себе праці. В час заострення боротьби за університетську українську науку в Галичині (1902-03), коли українці сеціоністи шукали собі приміщення в Празі, Горбачевський прийшов їм із своєю широю допомогою. Міністр здоров'я в австрійськїм уряді — Горбачевський, втаємничений в тайни Брест-Литовського миру, боронив інтересів українського народу, а коли відчув, з переворотом 1918 р. у Відні, що там не було більшого порозуміння для української справи, залишив Відень і повернувся до Праги, де всі сили свої віддав українському народові, як науковий працівник і досвідчений адміністратор. Відтоді Горбачевський в чільних українських рядах веде тяжким шляхом емігрантського життя Укр. В. Університет, Музей Визвольної Боротьби України та інші загально-українські установи.

Проф. С. Комарецький в короткїм рефераті, як то дозволить час, ознайомив із науковим дорібком ювілята. Подав у загальних рисах інформації про основні праці над синтезою мочної кислоти, що була оперта на величезнім експериментальнім матеріялі довголітньої дослідчої праці. Прелетент підкреслив, як проф. І. Горбачевський все вибрав для своїх студій нерозв'язані питання науки (м. инш. найшов новий і ліпший спосіб добування азоту). Закінчив свою промову проф. Комарецький словами: «Ми, українці, можемо бути пишні з того, що маємо такого визначного ученого по-між себе.»

Проф. С. Шелухин, як декан правничого факультету УВУ, вручив ювілятові присуджений йому

факультетом диплом доктора honoris causa.

Инж. А. Галька від Т-ва українських інженерів вручив ювілятові грамоту, як першому почесному члену т-ва, й привітав іменем громадянства.

Учениця української гімназії в Ржевницях Оксана Січинська (убрана в нац. стрій) піднесла ювілятові китицю квітів та висловила у своїм поздоровленні побажання «побачити нашу Україну вільною, а народ веселий і щасливий у рівноправній сем'ї народів».

Представник литовсько-українського студентського товариства виголосив привітання українською та литовською мовами.

Чеські гості вітали ювілята й висловили свої найліпші побажання.

Д-р А. Прхлік перелав привіт від міністра й міністерства освіти.

Проф. д-р Гамзік — декан медичного фак. — згадав, як ювілят очолював свою професорську діяльність на мед. фак. Карл. Унів., як створив Інститут Мед. Хемії, як скучував біля себе наукових робітників та був протягом 34 років учителем тисяч чеських студентів, серед яких виховався й не один із нинішніх професорів медич. фак.

Один з бувших учнів ювілята — д-р Фр. Павлік, як заступник міської ради, приніс свій привіт від празького магістрату й привітав Горбачевського, як празького громадянина, що протягом майже половини свого життя у Празі своєю заслуженою працею став ученим світового імени. Представник Слов'янського Інституту — проф. д-р Гашковець (те-ж бувший учень проф. Горбачевського) підкреслив слов'янську працю ювілята на полі медичної науки та висловив побажання дочекати часу, коли засвітить зірка спільної матери Slavije.

На ім'я ювілята надійшло багато гратуляцій від чеських наукових установ, всіх університетів і рїзних визначних осіб ЧСР, рівно-ж від чужинецьких університетів в Люблянї, в Берні

(Швейцарія), Інсбруці, Відні, паризької Сорбони, від мед. фак. Віденського університету. Надіслали поздоровлення, між инш., австрійський посол у Празі, мін. здоров'я Спіна. Від українців надійшли поздоровлення із усіх усюдів. Крім наук. і громад.-культурних організацій Праги, вітали ювидята й українці з Підкарпаття, Галичини, Швейцарії, Болгарії, Румунії, Франції, Польщі, Данцігу й т. д. Серед приватних привітань відзначаються від: митропол. Шептицького, б. гетьмана Скоропадського, директора Укр. Наук. Інст. у Варшаві О. Лотоцького, Токар-Токаржевського, А. Волошина й т. п.

Ювілят подякував за проявлення симпатії й гратуляції, відповідаючи кожному з гратулюючих окремо.

Між инш., у відповіді проф. Гашковцеві зазначив, що тисячі укр. студентів, що училися на високих школах ЧСР, є зарука зближення й симпатії чеського й українського народів.

Закінчив своє слово проф. Горбачевський по українськи такими словами: «Дорогі земляки! З глибоким зворушенням переживаю, з нашої ініціативи вийшовше, нинішнє свято. Багато праці й труду воно задало. Дякую за прихильність, яку мені проявили. Факультет права й суспільних наук зробив несподіванку й незаслужено велику несподіванку, надаючи мені відзначення, найвище, яке факультет може дати, буду пам'ятати це до кінця свого життя. Позволю зробити собі таку увагу: вижу серед вас людей з різними політичними напрямками, бачу всіх разом; це мене дуже тішить, хотів би, щоб це явище було трвалим, бо мабуть буде недалекий час, коли вже мусимо бути об'єднаними». (Довгі оплески).

Проф. Дорошенко, як голова зборів, проголосив славу протектору Укр. В. Університету — президентові Т. І. Масарикові та ювілятові.

Укр. соколи й пластуни в уніформах під час академії творили почесний почет.

Всі головні чеські й німецькі часописи в Празі вийшли 15 V з інформацією про проф. І. Горбачевського та його портретом. («Український Тиждень»).

В Маньджу-Го.

— Почала свою працю давно вже організована Спілка Українських Емігрантів у Маньджу-Го, що через де-які причини вела свою роботу не дуже активно в минулому році.

Зараз Спілка ставить перед собою важке завдання — допомогти своїм членам, об'єднання їх на товариських сходинах та поглиблення ідей українського визвольного руху.

Постійна адреса: Харбін, Новоторгова вул., ч. 23, Український Національний Будинок, Спілка Українських Емігрантів.

Статут спілки вже подано місцевій владі на затвердження.

— Газета «Манджурський Вістник», що виходить вже на протязі більше року, з початком нового 1934 року поширила свій розмір. Мається тако-ж на меті як найскорше перейти на видання два рази в тиждень.

Видавництво «М. В.» видало своїм накладом цікавий календар-місячник із зазначенням українських свят, культурно-національних дат та з інформаціями з життя українців на Д. Сході.

— Товариство «Просвіта» відчинило в початку грудня м. р. недільну школу для учнів середньої та початкової школи. У цій школі діти місцевих українців вчать української мови, історії та літератури. Завідус школою п. Марчишин — голова ф. т. «Просвіта». Рівночасно засновано тако-ж і дитячий садок.

— Святочно проведено день 29 грудня, коли місцева «Просвіта» призначила день «свята Просвіти». Було присутніх членів товариства та гостей зверх — 45 чоловік. Вступне слово сказав голова товариства п. Марчишин, а потім слово забрав п. Барченко. Зачитали тако-ж реферати на просвітянські теми п. Світ, п. Коблянський та п. Паславський.

У своєму рефераті на тему «Промисла, як культурна зброя українського народу» п. Кобляницький торкнувся, між іншим, справи українських колоніальних земель, намалювавши їх положення в Азії та ту величезну працю, котру потрібно провести українцям, щоб ці землі перетворити у дійсну українську територію. Допомогти в цьому мусить наша просвітянська організація, що всюди, де б не з'явилася, завше несе свідомість народнім масам та підіймає їх національні почуття.

— Кількість збігців з Зеленого Клину у Манджу-Го з кожним днем збільшується. Серед цих людей багато є українців, котрі оповідають, що загальне положення населення на землях Далекого Сходу надзвичайно погане, що ППУ в останні часи особливо багато переслідує населення.

Важно тако-ж те, що підтверджуються відомості про повне припинення всякої українізації земель Зеленого Клину, що большевики дуже пильнують настроїв місцевого українського населення та не дають можливості вести мінімальну національну працю, навіть вистави у театрах тепер бувають дуже рідко.

В районі Амурського большевики продовжують будувати нові аеродроми, на котрих всюди ставлять радіо-станції, проти-літакову артилерію. Велика праця йде в хабарівському арсеналі та на верфі, де будують для річної флоти нові канонерки.

Совіти ні на одень день не кидають своєї праці над укріпленням границі, думаючи про можливість війни, якої вони дуже бояться.

Рівночасно хабарівське радіо щодня веде агітацію про те, що міжнародне становище СССР все кращає, а владивостокська радіо-станція веде японською та корейською мовами комуністичну пропаганду.

— У журналі, що видається Манджурсько-Японським Інститутом у Харбіні, поміщено велику статтю про голод на Ук-

раїні та про те, що український народ ніяк не хоче примиритись з комуністичною владою.

У Французькому Товаристві Українознавства.

В п'ятницю 1 червня с. р. в Океанографічному Інституті в Парижі — 195, rue St. Jacques відбудеться виклад п. М. Фошон з історії українського мистецтва на тему «Стінна декорація, малярство та мозаїка».

Некрологи

† Микола Миколаєнко, адміністративний поручник армії УНР, помер 18 грудня 1933 року в Рівному на Волині. Поховано його на православному кладовищі на «Грибнику».

Бл. пам. Микола Максимович Миколаєнко походить з села Мар'янівка Хорошківської волости Кобеляцького повіту на Полтавщині і народився в 1885 р. Дійсну військову службу в російській армії відбув у сибірських частинах, як старший писар. Світова війна застигла його військовим урядовцем.

З хвилиною виділення окремих українських частин в 1917 році, бл. п. Миколаєнко вступає до лав національного війська, де перебував на становищі діловода та скарбника.

В листопаді 1918 р., коли на Ук-Україні почалося повстання проти гетьмана Скоропадського, приймає бл. п. Миколаєнко в ньому активну участь. В лютому 1919 р. приділено його було до 61 пішого Гайсинського імени Головного Отамана Симона Петлюри полку на становище діловода, а в квітні місяці того-ж року по відступі 19 дивізії з-під Коростеня, бл. п. Миколаєнко пішов з ядром полку в запілля ворога на партизанщину. Там, в запіллі у большевиків і денікінської армії, перебував він 1919 рік і зиму 1920 р. В травні місяці 1920 р. з Зимового Походу повернувся разом з армією УНР.

В липні міс. 1920 р. приділено його було до 2 бригади Запорозької дивізії на посаду діловода

штабу бригади. На цій посаді і перебував покійний до переходу армії УНР 21 листопада 1920 р. через Збруч. На інтернації бл. п. Миколаєнко перебував у Таборах — Пикуличі, Владовиці, Стрілководі, Щипьорно й Каліш.

Належав покійний до Спілки Військових Інвалідів армії УНР. До Рівного приїхав у вересні 1933 р. як безробітний, будучи хворим на сухоти. Приютив його у себе його бувший командир полку А. Волинець, у якого покійний і перебував до останніх хвилин життя.

Спи спокійно, дорогий лицарю, хай тобі пухом буде рідна волинська земля.

Галина Литвиненко.

† Козак Григорій Бочарів. 3 листопада 1933 р. після довголітньої й тяжкої хвороби упокоївся навіки в селі Бабині, Рівенського повіту на Волині, козак 2-ої гарматної бригади Волинської дивізії Армії УНР Григорій Бочарів.

Покійний народився 25 травня 1896 р. в селі Олексіївці на Харківщині. В часі визвольної боротьби боровся за незалежність України як рядовий козак. По відході Армії УНР на чужину Г. Бочарів не здався ворогові, а з стиснутими зубами здав свою зброю з вірою в те, що прийде ще час розплати з ворогами. Потекло тяжке таборове життя, яке тяглося для нього до вересня 1923 р., коли він отримав безтермінову відпустку і разом з групою наших старшин, юнаків і козаків виїхав з Каліша на працю до Бабино-Томашівської цукроварні на Волині, де й працював до останнього дня життя. Тут він і одружився за два тижні до смерті з місцевою дівчиною Любою Овчарівною.

Тяжкі часи визвольної боротьби, а потім холодне й голодне таборове життя знищили козацьке здоров'я. Покійний увесь час перебування в Бабині хворів на шлунок, а потім і на сухоти, а лікуватися за браком матеріальних засобів було тяжко.

На цьому місці ми, українські воляки, уважаємо за свій обов'язок

висловити нашу глибоку подяку панові добродієві директорові Шепчинському і пані добродійці директоровій за їх милу, батьківську опіку над покійним під час його хвороби. З часу свого приїзду до Бабина на весні 1930 р. панство Шепчинських увесь час видавали хворому Г. Бочарову відповідну для нього їжу з своєї кухні, масло, козяче молоко й т. д., а п. директор Шепчинський сам особисто визначав на цукровадні відповідну для нього працю. Панство Шепчинських, надзвичайні польські патріоти, пам'ятаючи тяжкі дні неволі свого народу, боротьбу й жертви його для батьківщини, розуміють і наші стремління до самостійності і на кожному кроці стараються прийти з допомогою обездоленим б. українським волякам, щоб злагодити їх терпіння.

Поховано покійного на кладовищі с. Бабина, рядом з нашими незабутніми незломними лицарями — хор. Костем Пономаренком, коз. Василем Питюхом та повстанцем із Сквирщини Василем Клименком. До місця вічного спочинку відпровадили покійного — дружина з родиною, наші старшини й козацтво на чолі з п. ген. С. Білецьким та місцеві громадяне. Заупокійну службу Божу правив п.-о. А. Лойко. Прошальне, чуле до сліз, слово виголосив п. ген. Білецький, в якому згадав взагалі всю нашу тяжку визвольну боротьбу, в якій ми поносимо так багато втрат за наш народ, за Україну.

Розійшлися всі, а за собою залишили могилу з хрестом ще одного українського патріота-борця, незломного петлюрівця, котрого невмолима передчасна смерть вирвала з наших шеревів.

Спи-ж спокійним сном, дорогий товаришу! Хай рідна Волинська земля буде тобі легким перемом!

Хор. Юстин Сіхнєвич.

Бібліографія

— «Wschód». Вийшло нове число «Всходу» — польського

квартирника, присвяченого східним справам, який від 1930 року виходить у Варшаві і який за чотири роки свого існування пройшов досить поважну еволюцію, зайнявши належне йому місце серед сучасних європейських сходовознавчих часописів.

Тримаючи руку на живчику актуальних подій Далекого і Близького Сходу, «Wschód» за чотири роки свого існування присвятив багато уваги і питанням, які нас найбільше можуть цікавити — питанням українським, питанням народів, поневолених Москвою.

Перед нами останній номер цього квартирника («Wschód» No 1-13, січень-травень 1934 р.).

Ной Жорданія — президент Грузинської республіки, в статті «Світова проблема», яку вміщено тут, як передову статтю, підходить до актуального сьогодні питання Пацифіку, в якому бачить історичну конечність порозуміння Європи з Азією, цивілізації адриатицької з цивілізацією Тихого океану, бо набирає воно сьогодні актуального і світового значіння і стає одинокою дошкою рятунку для європейської культури.

Ной Жорданія вказує далі і на єдиний, як каже він, давно знаний і випробований вже шлях, яким в шуканні порозуміння Європи з Азією муслила б іти Європа на зустріч Японії, шлях, який перетяла Росія, шлях сухопутний, який проходить через Кавказ і Туркестан.

Ст. Гляс цим разом дає широкую статтю — «Підстави організації комуністичної партії ССРСР». З цією статтею варто познайомитися всім тим, кого цікавлять сучасні події совітського політичного й економічного життя. Реорганізація комуністичної партії на організацію професійно-господарчого характеру, мотиви, які лягли в її підставу, шляхи, якими вона має переводитися, які в своїй статті аналізує автор, мають для нас не лише теоретичне значіння. Це нове посунення совітських керівних чинників лежить, між іншим, і в площині дальнішого наступу на по-

зиції національних організацій в ССРСР і інтенсивнішої експлоатації їх сільсько-господарчих та інших можливостей.

В статті «Друге дно упадку», яку підписано літерами «Р. Д.», автор дає докази поставлений ним тези, що престиж Комінтерну, того «бюро зреволюціонування світа», опинився на самому дні навіть у відношеннях до нього сучасних совітських політичних керівників, для реалізації сучасної політики яких він сьогодні не завжди є вигідний.

Читаючи цю статтю і її, як на сьогодні, переконуючі аргументи, пригадали ми одначе мимоволі відомі тези В. Молотова і В. Куйбишева на XVII з'їзді совітів, в яких говорилося що «реалізація другої п'ятилітки піднесе ще більше значіння ССРСР, як точку опору в боротьбі міжнародного пролетаріату, піднесе ще вище серед працюючих мас цілого світу авторитет країни совітів, яко опорної бази світової революції»...

На сторінках «Всходу» знаходимо ми далі статтю п. Мустафи Чокай-Огли «Про Східній Туркестан», сьогодні вже незалежний, який від де-якого часу приковує до себе увагу європейської суспільности, статтю п. З. Пешке про «Орієнталіста Й. Й. Сенковського», широкий відділ літературний, багату орієнталістичну хроніку, справоздання і рецензії, в яких, між іншим, Wschód не дуже прихильно поставився до «Отсебятини п. Отмара» (наголовок до рецензії на його книжку «Нова Росія») і т. д.

На особливу увагу заслуговує одначе стаття п. Р. Д. — «Напрекір законам історії», в якій схований під вищезгаданими літерами автор дає досить об'єктивний огляд політики і ставлення совітів до державницьких стремлень України.

Від 1920-1924 років, коли робилося все, щоб забезпечити українцям зовнішні ознаки їх власної державности, аж до останнього часу, коли всі ці ознаки скасовано, — провадить автор читача, зупиняючися на найважніших кро-

ках совітської політики в боротьбі з українським державництвом і націоналізмом.

Новим будуть для більшості читачів ті рядки статті п. Р. Д., в яких зупиняється він на ударах, які нанесено національним «союзним республікам» в останньому 1934 році.

«Коли не вдалося розвласти український національний рух лібералізмом Леніна — застосова-

но методи знищення»... Цими словами закінчує автор свій огляд. Але чи не казав в своїй промові і сам Сталін, що «не можна йти вперед наперекір історії»...

Цей черговий номер «Всходу», над змістом якого ми тут зупинилися, вартий того, щоб з ним познайомилися широкі кола нашої еміграції.

І. Липовецький.

Од Редакції

Випускаємо це число подвійним. Наступне число має вийти в неділю 10 червня с. р.

Зміст.

Париж, п'ятниця, 25 травня 1934 року — ст. 1. К. Ніко. Листи до земляків, ХХХІІІ — ст. 2. Ст. Сірополко. Виїзд С. В. Петлюри з Києва до повстанчого війська в листопаді 1918 р. — ст. 6. О. Удовиченко. Бій за арсенал — ст. 8. Є. Гловинський. Нові політичні течії в Європі (закінчення) — ст. 15. В роковини смерті св. пам. Симона Петлюри в Парижі — ст. 17. О b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 17. З преси — ст. 19. Х р о н і к а. З життя української еміграції: У Франції — ст. 22. У Польщі — ст. 23. В Румунії — ст. 24. В Німеччині — ст. 25. В Литві — ст. 25. В Чехословаччині — ст. 25. Ювілей акад. Івана Горбачевського — ст. 26. В Маньджу-Ю — ст. 28. У французькому Товаристві Українознавства — ст. 29. Микола Мислаєнко, адміністративний поручник; козак Григорій Бочарів (нефрелоги) — ст. 30. Бібліографія — ст. 31.

Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції

влаштовує на закриття сезону 9-го червня с. р. о 21 год. в салі Бельгійських Інвалідів

вечірку з концертом

Готується містецьки підібраний програм.

Дохід з вечірки — на інвалідний фонд Т-ва.

Жаз-банд, товариські розваги, атракціони, танці до ранку.

Вступ — 7 фр. Панії — 5 фр.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Коєшко
Le Gérant: M-me Perdrizet.